

Inhoudelijk jaarplan
Kenniscentrum Cultuuronderzoek
2023-2024

Inhoudstafel

Inhoudstafel	2
1. Inleidend.....	3
2. Het Kenniscentrum Cultuuronderzoek	3
2.1. Opdracht	3
2.2. Samenstelling consortium	4
3. Doelstellingen 2023-2024	5
3.1. Cultuurparticipatie in Vlaanderen	5
Participatieprofielen	5
Onderzoek naar de relatie tussen mentale en fysieke gezondheid en cultuurparticipatie, ook in relatie tot de COVID-19 pandemie	6
Vorbereiding nieuwe participatiesurvey (post 2027)	7
3.2. Cultuuractiviteiten en hun bereik	9
Continuering publieksonderzoek in musea	10
Experimenteel onderzoek in musea	11
Uitbreiding van publieksonderzoek naar de podiumkunsten (theater, dans, muziek en circus)	12
3.3. Waarde van cultuur.....	12
Achtergrond en algemene insteek	12
Literatuuronderzoek.....	14
3.4. Samenvattend overzicht onderzoekspakketten, timing en output.....	16
4. Actieve deelname aan het Onderzoeksplatform Cultuur	17
5. Beleidsadvies en bijkomende onderzoeksopdrachten	18

1. Inleidend

Op 1 april 2023 ging het nieuwe Kenniscentrum Cultuuronderzoek van start, het wetenschappelijk steunpunt voor beleidsrelevant cultuuronderzoek. Dit Kenniscentrum bouwt verder op de realisaties van het Kenniscentrum Cultuur- en Mediaparticipatie dat eind 2022 is afgelopen. Het luik omtrent mediaonderzoek wordt verdergezet door het Mediapunt Vlaanderen, het Kenniscentrum Mediaonderzoek. In dit jaarplan geven we de doelstellingen weer voor 2023 (april-december) en 2024.

Alvorens we ingaan op deze doelstellingen, schetsen we in volgende paragraaf eerst nog de algemene opdracht en de samenstelling van het Kenniscentrum Cultuuronderzoek.

2. Het Kenniscentrum Cultuuronderzoek

2.1. Opdracht

Het Kenniscentrum heeft een drieledige opdracht:

1. Het Kenniscentrum ontwikkelt een **eigen onderzoeksprogramma** dat aansluit bij de kennisnoden van het cultuurbeleid. Het onderscheidt daarbij drie onderzoeklijnen:
 - **Cultuurparticipatie in Vlaanderen**, met onder meer verdere analyses op de laatste participatiesurvey die tussen 2020 en 2022 werd afgenomen (inclusief aandacht voor trends van 2004 tot 2020) en de evaluatie van de participatiesurvey met het oog op een volgende participatiesurvey in 2028 of 2029.
 - **Cultuuractiviteiten en hun bereik** waarbij het Kenniscentrum het in 2018 uitgevoerde publieksonderzoek voor de musea verderzet, nu aangevuld met meer experimenteel onderzoek. Daarnaast zal het Kenniscentrum haar publieksonderzoek uitbreiden in de richting van de podiumkunsten (theater, dans, muziek en circus).
 - **De waarde van cultuur**,. Het Kenniscentrum gaat voor deze onderzoeklijn op zoek naar de intrinsieke waarde van cultuur en naar de waarde van cultuur op economisch, sociaal, cultureel en psychologisch vlak.
2. Het Kenniscentrum neemt **actief deel aan het Onderzoekplatform Cultuur** en vervult samen met de onderzoekskoördinatie van het Departement Cultuur, Jeugd en Media een coördinerende rol hierin
3. Het Kenniscentrum is ook aanspreekbaar voor het formuleren van **beleidsadviezen** vanuit de eigen opgebouwde expertise. Het gaat om adviesvragen waarvan het antwoord binnen de expertise en kennis van het Kenniscentrum valt.

De drie onderzoeklijnen worden uitgewerkt op basis van een brede waaier van methoden. De twee belangrijkste hierbinnen vormen de participatiesurvey en het publieksonderzoek, maar we vullen deze tevens aan met andere kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethoden (bv. analyses op registratiegegevens en secundaire Vlaamse en internationale data, focusgroepgesprekken en experimenteel onderzoek).

2.2. Samenstelling consortium

Het Kenniscentrum Cultuuronderzoek vormt een gedecentraliseerd kenniscentrum, met twee onderzoeksteams in twee universiteiten.

John Lievens is als **promotor-coördinator** het algemeen aanspreekpunt van het kenniscentrum en eindverantwoordelijke van het kenniscentrum.

Om het gemeenschappelijk project te bewaken, de interne samenhang en samenwerking te bevorderen en vooral om de valorisatie naar het beleid te stroomlijnen, wordt een centrale coördinatie geïnstalleerd. De senior post-doc **coördinator** (0,8 VTE), Jessy Siongers, zal de nodige initiatieven nemen om het intern overleg, zowel op onderzoekers- als promotorenniveau, te stimuleren en de geïntegreerde communicatie met het beleid en het Onderzoeksplatform Cultuur mogelijk te maken.

De voortgang van de onderzoeksactiviteiten wordt in eerste instantie bewaakt door de **promotor(en)**, met name John Lievens (UGent), Bram Spruyt (VUB), Ignace Glorieux (VUB) en Theun Pieter van Tienoven (VUB). De promotoren staan in voor de concrete organisatie, permanente kwaliteitsbewaking en bijsturing van de onderzoeksactiviteiten. Ze zijn de eindverantwoordelijken voor de kwaliteitsvolle uitvoering van het onderzoek en nemen actief initiatieven voor de valorisatie van de onderzoeksresultaten naar het beleid en de beleidsmatige vertaling ervan.

De onderzoekslijnen worden uitgevoerd door twee onderzoekers, Elke Van Dam (UGent, gestart op 1 juni 2023) en Jens Verhoeven (VUB, start op 1 oktober 2023). Zij worden hierin bijgestaan door de coördinator Jessy Siongers.

John Lievens - UGent
Promotor -
Coördinator

Jessy Siongers -
UGent/VUB
Coördinator

Bram Spruyt VUB
Promotor

Ignace Glorieux- VUB
Promotor

Theun Pieter van
Tienoven - VUB
Promotor

Elke Van Dam - UGent
Onderzoeker

Jens Verhoeven - VUB
Onderzoeker

3. Doelstellingen 2023-2024

Binnen het Kenniscentrum Cultuuronderzoek voorzien we zoals hoger aangegeven drie onderzoekslijnen: 1) cultuurparticipatie in Vlaanderen, 2) cultuuractiviteiten en hun bereik en 3) de waarde van cultuur. In het meerjarenplan stelden we een reeks van onderzoekspakketten voor die antwoord gaven op de vragen in de oproep, maar formuleerden tevens een aantal aanvullende pistes. Niet alle gesuggereerde pistes kunnen gerealiseerd worden binnen het huidige budget van het Kenniscentrum Cultuuronderzoek. In samenspraak met de Stuurgroep werden de meest relevante pistes geselecteerd voor de jaren 2023 en 2024. Hieronder geven we deze onderzoekspakketten weer en beschrijven we voor elk onderzoekspakket de doelstellingen, timing, methoden en output in 2023-2024. Verschillende van deze onderzoekspakketten lopen door in de jaren nadien. We gaan in dit jaarplan vooral in op de onderzoeksacties die voor 2023 en 2024 gepland zijn.

3.1. Cultuurparticipatie in Vlaanderen

Binnen de onderzoekslijn **Cultuurparticipatie in Vlaanderen** zetten we in 2023-2024 in op enerzijds de verdere analyse van gegevens op basis van de participatiesurvey(s), anderzijds starten we de voorbereiding van de nieuwe participatiesurvey door een evaluatie van de huidige participatiesurvey en een kritische analyse van (andere) methoden van dataverzameling en meetinstrumenten om cultuurparticipatie in kaart te brengen. Bij de verdere analyses op de participatiesurvey zoomen we in op twee thema's: participatieprofielen en de relatie tussen mentale en fysieke gezondheid en cultuurparticipatie.

Participatieprofielen

Timing: juni 2023 – december 2023

Output:

- Onderzoeksnota
- Interne presentatie (Dept. CJM en Onderzoeksplatform Cultuur)
- Webinar of workshop (in samenspraak met stuurgroep en Onderzoeksplatform Cultuur)

De reeds gerealiseerde valorisatie van de participatiesurvey 2020-2022 blijft in sterke mate binnen de grenzen van de afzonderlijke domeinen (cultuur, sport, media, jeugd) en zelfs voor cultuur op zich kon in het beschikbare tijdsbestek van het Kenniscentrum Cultuur- en Mediaparticipatie enkel ingegaan worden op trends en dynamieken voor afzonderlijke sectoren, die vervolgens naast elkaar gezet worden. De stap verder, richting participatieprofielen, kon nog niet gezet worden. Binnen dit onderzoekspakket zullen we dit wel doen en bestuderen hoe participatie in verschillende (sub)domeinen/sectoren met elkaar spooft. Op basis van de combinatie van participatie in diverse (sub)domeinen/sectoren zullen verschillende participatieprofielen worden geïdentificeerd. Vervolgens wordt gekeken hoe

participatieprofielen zich van elkaar onderscheiden naar socio-demografische kenmerken, waardoor een rijker inzicht in participatie(verschillen) verworven wordt.

Dit onderzoekspakket laat toe na te gaan hoe de cultuurparticipatie van Vlamingen gekaderd wordt binnen de algemene vrijetijdsbesteding van Vlamingen, met bijzondere aandacht voor de rol van media en het participatiegedrag van kansengroepen. Voor deze analyses zal voornamelijk gebruik gemaakt worden van de vier voorgaande participatiesurveys (voor 2020 enkel de data effectief in 2020 verzameld (pre-COVID)). Naast de link met media zal ook een diepgaandere link dan in eerdere publicaties met het domein sport worden betracht (o.a. door ook te kijken naar sporttakken veeleer dan sportbeoefening op zich).

De centrale onderzoeksvraag luidt dan in welke mate patronen van participatie in verschillende domeinen zich aftekenen en hoe die patronen sociaal verankerd zijn. Naast een blik op (samenhangen in) participatie zal deze benadering ook toelaten een meer geïntegreerde benadering te hanteren m.b.t. drempels tot deelname en factoren die participatie beïnvloeden.

In deze onderzoekslijn zal eerst een typologie opgesteld worden binnen het domein cultuur, zal de sociale structurering hiervan onderzocht worden en zal in een volgende stap de typologie uitgebreid en verrijkt worden met de typologieën in de domeinen media en sport om tenslotte naar een geïntegreerde benadering te werken. De link met media en sport zal in nauwe samenwerking gerealiseerd worden met de collega's uit de sportwetenschappen en het mediaonderzoek die ook bij de vorige participatiesurvey betrokken waren.

Onderzoek naar de relatie tussen mentale en fysieke gezondheid en cultuurparticipatie, ook in relatie tot de COVID-19 pandemie

Timing: oktober 2023 – maart 2024

Output:

- Onderzoeksnota
- Interne presentatie (Dept. CJM en Onderzoeksplatform Cultuur)
- Webinar of workshop (in samenspraak met stuurgroep en Onderzoeksplatform Cultuur)

Cultuurparticipatie wordt vaak in verband gebracht met mentale en fysieke gezondheid van mensen. Het blijft echter onduidelijk wat de effecten zijn van cultuurparticipatie in het algemeen en digitale cultuurparticipatie in het bijzonder op de mentale en fysieke gezondheid van individuen en omgekeerd in welke mate gezondheid een drempel tot cultuurparticipatie vormt. Tot op heden komt veel van de empirische kennis over cultuurparticipatie en welzijn voort uit onderzoek bij kwetsbare personen zoals mensen met mentale of fysieke gezondheidsproblemen of oudere leeftijdsgroepen. Bovendien betreft veel van het bestaande onderzoek veeleer kleinschalig kwalitatief of transversaal kwantitatief onderzoek. De participatiesurvey laat toe dit bij een representatief staal van de bevolking te onderzoeken.

De COVID-19-pandemie heeft bovendien geleid tot een substantiële afname van het subjectieve welzijn, zo leren tal van studies. Deze daling wordt onder meer in verband gebracht met de beperkte participatiemogelijkheden, het verlies van sociale contacten en eenzaamheid. Binnen het vrijetijd domein werd tijdens de lockdown vooral de

cultuurdeelname sterk ingeperkt. In de meeste regio's waren culturele instellingen zoals musea, theaters, bioscopen, enz. lange tijd gesloten. Receptieve uithuizige cultuurparticipatie werd onmogelijk gemaakt en actieve cultuurparticipatie in de amateurkunst werd ernstig belemmerd (alleen individueel beoefende activiteiten bleven mogelijk). Vanuit de veronderstelling dat cultuurparticipatie bijdraagt aan het welzijn en dat deze impact niet alleen gebaseerd is op het samenbrengen van mensen, maar ook op de intrinsieke waarde van cultuurparticipatie, heeft de culturele sector fors geïnvesteerd in de verbreding van het digitale culturaanbod. De PaS2020-2022 levert ook hier heel wat materiaal op dat verder onderzocht zal worden.

Vragen die binnen dit onderzoekspakket onder meer onderzocht worden zijn:

- In welke mate en op welke wijzen is fysieke gezondheid gerelateerd aan cultuurparticipatie (zowel actief deelnemen aan cultuur, het bijwonen van voorstellingen als het deelnemen aan het verenigingsleven)?
- In welke mate vormen fysieke beperkingen een rem op cultuurparticipatie? En welke fysieke beperkingen vormen de grootste drempels?
- Welke relatie stellen we vast tussen cultuurparticipatie en mentale gezondheid?
- In welke mate verschillen vrijetijdsdrijfveren van personen in goede en minder goede gezondheid?
- Welke participatievormen kenmerken de cultuurparticipatie van personen met een beperkte fysieke mobiliteit?
- In welke mate maakt het digitaal aanbod cultuur toegankelijker voor mensen met gezondheidsproblemen?
- Kan (digitale) cultuurparticipatie de sociale isolatie en vereenzaming van mensen met gezondheidsproblemen doorbreken?

Vorbereiding nieuwe participatiesurvey (post 2027)

Een centrale opdracht van het Kenniscentrum Cultuuronderzoek is de voorbereiding van een nieuwe participatiesurvey waarvan de dataverzameling georganiseerd zal worden na afloop van het huidige Kenniscentrum. Het Kenniscentrum dient de relevantie van de participatiesurvey als beleidsinstrument te evalueren en de participatiesurvey op een nieuwe methodologische leest te schoeien. In 2023-2024 staan daarbij twee doelstellingen centraal:

- Kritische analyse van methoden voor dataverzameling en meetinstrumenten om cultuurparticipatie in kaart te brengen (ook internationale bronnen)
- Evaluatie van de beleidsrelevantie van de participatiesurvey via gesprekken met diverse stakeholders

Analyse van dataverzamelingsmethoden en meetinstrumenten

Timing: oktober 2023 – maart 2024

Output:

- Onderzoeksnota met overzicht methoden en sterktes en zwaktes van verschillende methoden

Verschiedende methoden voor de verzameling van cultuurparticipatiegegevens bij een representatief staal van de Vlaamse bevolking zullen kritisch worden onderzocht. Daarbij

kijken we zowel naar methoden voor het meten van cultuurparticipatie (de meetinstrumenten) als naar methoden van dataverzameling. Voorgaande edities van de participatiesurvey zullen kritisch tegen het licht gehouden worden en geconfronteerd worden met (inter)nationale initiatieven voor participatiemetingen om uiteindelijk tot een nieuw voorstel van methodologie voor een volgende participatiesurvey te komen. De finale output van deze onderzoekslijn zal een afgewerkt voorstel van methodologie zijn (zowel vragenlijst als bevragingmethode) die onafhankelijk van het huidige Kenniscentrum Cultuuronderzoek kan uitgevoerd worden, indien de Vlaamse Overheid daartoe beslist. Deze finale output is nog niet gepland voor 2023-2024 omdat deze ook zal bepaald worden door volgende stappen binnen deze onderzoekslijn. Wel zal een nota worden opgesteld met een overzicht van methoden om cultuurparticipatie te meten en een kritische analyse van deze methoden.

Evaluatie van de beleidsrelevantie van de participatiesurvey

Timing: april 2024 – maart 2025

Output:

- SWOT – analyse (in 2025)

Voor de evaluatie van de beleidsrelevantie van de participatiesurvey wordt een traject opgezet om in gesprek te gaan met diverse stakeholders in het Vlaamse cultuurbeleid. Individuele interviews en focusgroepen worden gepland met actoren uit diverse beleidsniveaus (Vlaams, lokaal, bovenlokaal), in sectorale steunpunten, bij publiekswerkingen en bij cultuuraanbieders. De concretisering van dit traject zal via de stuurgroep en in nauwe samenspraak met het Onderzoeksplatform Cultuur vormgegeven worden. Dit traject zal resulteren in een nota met een SWOT-analyse waarin de sterktes, zwaktes, kansen en uitdagingen van de participatiesurvey als beleidsinstrument worden geëvalueerd. Aansluitend zullen adviezen worden geformuleerd voor een nieuwe bevraging.

3.2. Cultuuractiviteiten en hun bereik

De voorgaande onderzoekslijn omtrent de participatiesurvey richt zich op het onderzoek bij de brede bevolking, waarlangs inzichten worden gepuurd over zowel de groepen die deelnemen als groepen die niet deelnemen aan het cultuuraanbod. De participatiesurvey laat evenwel niet toe om diepgaande analyses te voeren naar specifieke publieken/deelnemers en hun ervaringen en beleving van specifieke cultuurvormen waaraan ze participeren in kaart te brengen. Gezien de toenemende diversiteit van onze samenleving en van het publiek vormt een onderbouwde kijk op het publiek meer dan ooit een belangrijk aandachtspunt. Inzicht in de motieven en de beleving van het cultuuraanbod van groepen die doorgaans moeilijker bereikt worden met het bestaande cultuuraanbod kunnen overheden, beleidsmakers en organisaties handvatten bieden om drempelverlagend te werken. In een tweede onderzoekslijn werken we daarom verschillende pistes uit om het publiek/de deelnemers van specifiek cultuuraanbod (bv. musea, concerten of sociaal-cultureel werk) meer diepgaand in kaart te brengen. Dergelijk onderzoek benoemen we hier als publieksonderzoek.

Binnen deze onderzoekslijn staan volgende onderzoeksvragen centraal:

- Wie participeert aan het cultuuraanbod in Vlaanderen?
- Welke drijfveren en motieven maken dat individuen aan een specifieke cultuuractiviteit deelnemen?
- Welke drempels spelen voor welke groepen en welke mechanismes van uitsluiting spelen?
- Welke strategieën hanteren cultuuraanbieders om drempelverlagend te werken en te komen tot een inclusieve werking waarin mensen zich kunnen herkennen en erkend voelen?
- Welke betekenis hebben specifieke cultuuractiviteiten voor de participant en welke impact hebben ze op de participant?
- Ook andere elementen met betrekking tot de waarde van cultuur kunnen hier onderzocht worden (bv. economische waarde via te polsen bij participanten naar betalingsbereidheid, verblijf en horecabezoek of via de cultuurinstellingen te vragen naar sponsoring, mecenaat, ...)

We zoeken antwoorden op deze vragen op basis van verschillende onderzoeksmethoden en bouwen verder op het werk dat op dit vlak al verricht werd in het voorgaand Kenniscentrum Cultuur- en Mediaparticipatie.

We zullen dit doen door 1) het publieksonderzoek in musea te continueren en af te stemmen op nieuwe ontwikkelingen en ander lopend onderzoek en dit uit te breiden 2) met experimenteel onderzoek in musea en 3) naar andere cultuurdomeinen. Daarnaast wensen we bijkomend zicht te verwerven op publieken door 4) analyses uit te voeren op bestaande registratiedatabanken en 5) door het voeren van kwalitatief onderzoek. In 2023-2024 richten we ons op de drie eerste onderzoekspakketten.

Continuering publieksonderzoek in musea

Timing: doorlopend onderzoekspakket (2023-2026)

Output 2023-2024:

- Nota over methodieken publieksonderzoek in musea
- Artikel over profielen museumbezoekers
- Geüpdatet meetinstrument

Het Kenniscentrum Cultuuronderzoek zal het publieksonderzoek in musea dat door het Kenniscentrum Cultuur- en Mediaparticipatie in 2018 werd gestart heropstarten en continueren. Daartoe zal in eerste instantie een **kritische evaluatie** gebeuren van het eigen publieksonderzoek en van andere publieksstudies. Sterktes en meerwaarde van verschillende methoden maar evenzeer zwaktes en beperkingen van methoden zullen in kaart gebracht worden.

Deze oefening zal input geven voor een **actualisering van het bestaande instrumentarium** voor publieksonderzoek in musea. Tevens zal het meetinstrument geactualiseerd worden door het af te stemmen op hedendaagse ontwikkelingen in de museumsector (bv. gebruik sociale media, verdere digitalisering).

In de kritische evaluatie van recent publieksonderzoek zullen ook andere initiatieven meegenomen worden (bv. publieksonderzoek – Museum22 van ICOM, de studies die Toerisme Vlaanderen uitvoert, bezoekersregistraties bij musea, surveys gekoppeld aan de museumpas) waarbij ook gekeken wordt naar mogelijkheden tot samenwerking. Samen met het Departement CJM, FARO, de musea en andere stakeholders zal het Kenniscentrum op zoek gaan naar nieuwe mogelijkheden om inzichten in het publiek van musea te vergroten en verbreden. Elementen die hier eveneens bij aan bod kunnen komen zijn:

- afstemmen, testen en toepassen van het meetinstrument bij groepsbezoeken (bv. scholen, organisaties);
- onderzoek naar de mogelijkheden voor koppeling met registratiegegevens en museumpas;
- onderzoek naar de mogelijkheden van online-surveys via ticketingsystemen (eerste korte vragenlijst bij aanschaf ticket, vervolgvragenlijst na bezoek);

Verder zullen in 2023-2024 binnen deze onderzoekslijn analyses gevoerd worden op basis van voorgaand publieksonderzoek naar **profielen van museumbezoekers** (via latente klasse analyses).

Experimenteel onderzoek in musea

Timing:

- Voorbereidingsfase: September 2023 – augustus 2024
- Opstart veldwerk: vanaf september 2024

Output:

- Nog geen output voorzien in 2023-2024

Vlaamse musea zetten sterk in op publiekswerking, zowel op het bereik van bepaalde groepen als op het publieksgericht communiceren in musea. Publiekswerkers streven ernaar dat hun programma's (rondleidingen, workshops, ...) bijdragen tot een goede connectie tussen publiek, museum, kunst/object en kunstenaar/wetenschapsdiscipline en tot een positieve ervaring en beleving bij het publiek. Via algemeen publieksonderzoek hebben we een eerste kijk op welke vormen van bemiddeling een invloed hebben op de beleving van een museum. Maar ook binnen de verschillende vormen van bemiddeling en omkadering, bv. de workshops die gegeven worden, is nog heel wat variatie, zowel qua gehanteerde methoden, actieve betrokkenheid van de deelnemers, duurtijd, Bovendien biedt algemeen publieksonderzoek geen inzicht in causale effecten en biedt het minder zicht op welke aspecten van bemiddeling vooral bepalend zijn.

Experimenteel onderzoek met een voor- en nameting bij een vooraf bepaalde reeks van diverse vormen (en achterliggende methodieken) van bemiddeling kan deze elementen beter in kaart brengen. In dit experimenteel onderzoeksluik zullen we in het bijzonder focussen op jongeren omdat we hier zowel participanten in een vrijetijds- als in een schoolcontext kunnen onderzoeken (en dus ook een groep omvat die hoogstwaarschijnlijk nooit zelf de stap zou zetten naar een museum). Dit laatste laat toe om te bestuderen op welke manier publieksbemiddeling een impact kan hebben op moeilijk bereikbare groepen. Het onderzoek zal toelaten vragen te beantwoorden als: Welke factoren binnen zowel school- als vrijetijdsprogramma's dragen bij aan de beleving (intrinsieke waarde) van museumbezoek? Wat werkt bij welke doelgroepen (bv. op basis van leeftijd, onderwijsniveaus en -vormen) en wat werkt niet?

In 2023-2024 voorzien we de voorbereidingsfase. In het eerste jaar zal een literatuurstudie uitgevoerd worden met klemtoon op de relatie tussen publieksbemiddeling en museumbeleving en methodieken van experimenteel onderzoek in musea. Tevens zullen we verkennen met welke musea (beperkt aantal) we hier een traject kunnen opstarten. Dit alles zal in nauw overleg gebeuren met het Departement Cultuur, Jeugd en Media en met FARO.

Uitbreiding van publieksonderzoek naar de podiumkunsten (theater, dans, muziek en circus)

Timing: april 2024 – maart 2027

Output 2023–2024:

- Meetinstrument (juni 2024)
- Draaiboek voor opzet publieksonderzoek in de podiumkunsten (november 2024)

In voorjaar 2024 starten we een traject waarbij het publieksonderzoek wordt uitgebreid naar de podiumkunstensector. In 2024 zal een meetinstrument ontwikkeld worden voor de brede podiumkunstensector (theater, dans, muziek en circus) en zal een handleiding voor publieksonderzoek ontwikkeld worden (cf. de handleiding die werd uitgewerkt voor publieksonderzoek in de musea). Het meetinstrument zal in overleg met het team Kunsten en Cultureel Erfgoed (dept. CJM), de sectorale steunpunten (Circuscentrum, Kunstenpunt, VI.BE) maar ook met o.m. makers, gezelschappen en cultuurhuizen afgestemd worden op de brede podiumkunstensector zodat de vragenlijst gehanteerd kan worden bij bijvoorbeeld zowel theater-, dans-, muziek- als circusvoorstellingen. In 2025 zullen de ontwikkelde handleiding en meetinstrumenten effectief ingezet worden in een publieksonderzoek.

3.3. Waarde van cultuur

Achtergrond en algemene insteek

Met de onderzoekslijn ‘de waarde van cultuur’ zetten we de stap van vragen als ‘wie neemt er deel en waarom?’ naar ‘wat is de (toegevoegde) waarde van participatie aan kunst, cultuur en sociaal-cultureel werk?’.

Hierbij spitsen we de aandacht op vier domeinen, nl.: de intrinsieke, de economische, de sociale en de persoonlijke of psychologische waarde van cultuur. Dat impliceert dat we de waarde van cultuur opsplitsen in enerzijds de intrinsieke waarde waarbij cultuur een doel op zichzelf is (bv. omdat deelname aan cultuur plezier en intellectuele voldoening genereert) en anderzijds de meer instrumentele of extrinsieke waarde van cultuur waarbij cultuurparticipatie voordelen oplevert die als middel gebruikt kunnen worden om persoonlijke, economische of sociale doelen te realiseren. De psychologische waarde verwijst daarbij naar het versterken van zaken als zelfvertrouwen, veerkracht en optimisme. Hoewel we de waarde van cultuur specificeren ten opzichte van een aantal domeinen, zullen we veel aandacht besteden aan de onderlinge relaties en spill-over dynamieken tussen verschillende ‘waardes’. We definiëren de waarde van cultuur bovendien op twee verschillende niveaus, nl. het individuele versus het collectieve (de samenleving). Onderstaand schema toont de relevante conceptuele onderscheiden.

Tabel: Overzicht van de conceptuele onderscheiden bij het onderzoeken van de Waarde van Cultuur

Intrinsieke waarde: cultuur als doel op zich

Extrinsieke waarde van cultuur: cultuur als kapitaal	Niveau	
	Individu	Samenleving
Economisch	Human capital (vermarktbaar kennis en vaardigheden)*	Tewerkstelling, welvaart, aantrekkelijkheid van plaatsen
Cultureel	Smaken, voorkeuren, opvattingen	Collectieve identiteiten, cultureel erfgoed, een gedeelde culturele gemeenschap
Sociaal	Hulpbronnen die men via het eigen sociale netwerk kan mobiliseren, interpersoonlijk vertrouwen	Algemeen niveau van interpersoonlijk vertrouwen, vertrouwen in maatschappelijke instellingen, goed bestuur
Psychologisch	Hoop, veerkracht (resilience), optimisme,	Een verminderd aantal mentale problemen, ondernemerschap.

*In de cellen wordt een niet-exhaustieve lijst met voorbeelden gegeven.

De voorgestelde onderzoekslijn “De waarde van Cultuur” wordt opgebouwd aan de hand van vier onderzoekspakketten, nl:

1. Literatuuronderzoek
2. Valorisatie van bestaande data, een profielschets van kapitaalsoorten
3. Instrumentontwikkeling en experimenteel onderzoek gekoppeld aan publieksonderzoek
4. Synthese en ontwikkeling van een vragenbatterij voor Participatiesurvey

Daarbij wordt er zorg voor gedragen dat er zoveel mogelijk kruisverbanden zijn met de andere onderzoekslijnen van het kenniscentrum. In 2023-2024 zal ingezet worden op het literatuuronderzoek.

Literatuuronderzoek

Timing:

- Literatuurstudie voorbije tien jaar: januari 2024 – december 2024
- Monitoren van relevant onderzoek en empirische literatuur: doorlopend

Output:

- Geïntegreerde literatuurstudie (december 2024)
- Samenvattende fiches per onderzoek die ter beschikking worden gesteld in een kennisbank op de nieuwe website van het Kenniscentrum.

Dit eerste onderzoekspakket binnen de onderzoekslijn “De waarde van cultuur”, bestaat uit een uitgebreid *literatuuronderzoek* dat het bestaande wetenschappelijk onderzoek rond de waarde van cultuur verder monitort. Deze literatuurstudie dient niet alleen inzichten te verschaffen over de causale mechanismen achter de impact van (cultuur)participatie. We gaan ook op zoek naar vernieuwende of originele meetinstrumenten die we implementeren in het geplande publieksonderzoek (onderzoekslijn 2) en de latere participatiesurvey (onderzoekslijn 1).

Voor de literatuurstudie bouwen we verder op het reeds gepubliceerde werk hieromtrent. Onderzoeken zoals *De waarde van Cultuur (2014)*, *Jong geleerd, jong gedaan (2018)* en *De betekenis van sociaal-culturele praktijken (2010)* vormen hiervoor de basis. Ze worden aangevuld met internationale studies (o.a. Campagna, Caperna, & Montalto, 2020; Klamer, 1996; Lee, Lin, & Hung, 2021; O'Brien, 2010).

Start is voorzien in 2023 en in eerste instantie zullen we de studies van de afgelopen tien jaar in kaart brengen. Het afgelopen decennium is bijzonder interessant omdat 1) we hiermee de periode na de publicatie van de waarde van Cultuur (Gielen et al., 2014) aansnijden, 2) in de afgelopen tien jaar meer studies gepubliceerd zijn die de causale effecten van cultuur kunnen aantonen (bv. Blessi, Grossi, Sacco, Pieretti, & Ferilli, 2016; Montalto, Moura, Langedijk, & Saisana, 2019; Sacco, Ferilli, & Tavano Blessi, 2018) en 3) omdat de COVID-situatie in de periode 2020-2022 een quasi-experimentele situatie creëerde. De effecten van de COVID-maatregelen bieden een uniek zicht op impact en dus de waarde van participatie aan cultuur en sociaal-cultureel werk. Wetenschappelijk onderzoek rond de impact van COVID op de cultuurparticipatie en de effecten daarvan op de deelnemers, wordt momenteel nog volop gepubliceerd. Ook dit verhoogt het aantal beschikbare studies. Tevens zullen we de evoluties omtrent onderzoek naar de waarde van cultuur blijvend monitoren doorheen de volledige looptijd van het kenniscentrum en registreren in fiches welke we op onze website zullen samenbrengen in een kennisbank.

De literatuurstudie zal minstens volgende onderzoeksvragen behandelen:

1. Hoe wordt de waarde van cultuur gemeten? Welke theoretisch-methodologische discussies worden daarbij gevoerd?
2. Zijn de internationaal gebruikte instrumenten geschikt voor de Vlaamse context? Welke aanpassingen zijn nodig?
3. Wat leert het recente onderzoek over de mate waarin cultuurparticipatie leidt naar psychologisch, cultureel, sociaal en economisch kapitaal en dit zowel op het niveau van het individu als op het niveau van gemeenschappen?

4. Via welke mechanismen geneert cultuur waarde(s)? Wat zijn, met andere woorden, de cruciale mediators?
5. Heeft bepaalde cultuurparticipatie voor iedereen dezelfde effecten? Welke factoren modereren de waarde van cultuur?

3.4. Samenvattend overzicht onderzoekspakketten, timing en output

	Timing	Output in 2023-2024
1 Participatiesurvey		
1.1 Verdere analyses op PaS 2020-2022 (en vorige participatiesurveys)		
<ul style="list-style-type: none"> Participatieprofielen 	juni 2023 – december 2023	<ul style="list-style-type: none"> Onderzoeksnota Interne presentatie Workshop(s) / webinar(s)
<ul style="list-style-type: none"> Relatie tussen mentale en fysieke gezondheid en cultuurparticipatie 	oktober 2023 – maart 2024	<ul style="list-style-type: none"> Onderzoeksnota Interne presentatie Workshop(s) / webinar(s)
1.2 Voorbereiding nieuwe survey		
<ul style="list-style-type: none"> Verkenning van nieuwe methoden voor participatiesurvey 	oktober 2023 – maart 2024	Onderzoeksnota
<ul style="list-style-type: none"> Evaluatie van de beleidsrelevantie van de participatiesurvey 	april 2024 – maart 2025	Nota met SWOT-analyse
2 Cultuuractiviteiten en hun bereik		
2.1 Continuering publieksonderzoek in musea	doorlopend onderzoekspakket (2023-2026)	<ul style="list-style-type: none"> Nota over methodieken publieksonderzoek in musea Artikel over profielen museumbezoekers Geüpdatet meetinstrument
2.2 Experimenteel onderzoek in musea	<ul style="list-style-type: none"> Vorbereidingsfase: sept. 2023 – aug. 2024 Opstart veldwerk: vanaf september 2024 	Geen output voorzien in 2023-2024
2.3 Uitbreiding van publieksonderzoek naar andere cultuurdomeinen	april 2024 - maart 2027	<ul style="list-style-type: none"> Meetinstrument Draaiboek voor opzet publieksonderzoek in de podiumkunsten
3 De waarde van cultuur		
3.1 Literatuurstudie	<ul style="list-style-type: none"> Literatuurstudie voorbij tien jaar: jan. – dec. 2024 – Monitoren van relevant onderzoek en empirische literatuur: doorlopend 	<ul style="list-style-type: none"> Geïntegreerde en synthetiserende literatuurstudie Fiches onderzoek

4. Actieve deelname aan het Onderzoeksplatform Cultuur

Het Kenniscentrum neemt tevens een actieve rol op bij de verdere uitbouw van het Onderzoeksplatform Cultuur. Samen met de cel beleidsevaluatie en -onderzoek van het Departement Cultuur, Jeugd en Media zal het Kenniscentrum het Onderzoeksplatform Cultuur coördineren. Samen met het onderzoekscoördinatie DCJM en het Onderzoeksplatform Cultuur zal het kenniscentrum **onderzoeken hoe dit platform een informerende en coördinerende rol kan opnemen** ten aanzien van:

- het breed bekend en beschikbaar maken van beleidsrelevante onderzoeken over cultuur;
- het uitwisselen van informatie over beleidsrelevant cultuuronderzoek;
- het tot stand laten komen van nieuwe ideeën voor beleidsrelevant cultuuronderzoek;
- het mogelijk maken van samenwerking voor beleidsrelevant cultuuronderzoek;
- het verder inhoud en uitvoering geven aan de agenda beleidsrelevant cultuuronderzoek.

Samen met het Departement CJM, het Onderzoeksplatform Cultuur en mogelijk andere betrokkenen, organiseert het Kenniscentrum in dit verband **inhoudelijke reflectie- en werkmomenten over onderzoeksnoden, onderzoekskwaliteit, onderzoeksmethoden en de relevantie van onderzoeken**. De onderzoekers van het Kenniscentrum zelf nemen ook actief deel aan deze reflectie- en werkmomenten. In 2024 zal toegewerkt worden naar een sectorbreed kennisdelingsmoment waarin de focus wellicht (dient nog besproken te worden op het Onderzoeksplatform Cultuur van 18 oktober) zal liggen op de vraag: Wat leren verschillende onderzoeksmethodes ons over de waarde van cultuur? Op het onderzoeksplatform van 18 oktober zal de doelstelling, de doelgroep en de opbouw van dit event nog verder verfijnd worden.

Binnen dezelfde constellatie onderzoekt het Kenniscentrum ook mogelijkheden om een eenvoudig **internetportaal te bouwen waar beleidsrelevante cultuuronderzoeken kunnen worden ontsloten**.

De actieve deelname aan de verdere uitbouw van het Onderzoeksplatform Cultuur wordt opgenomen door de coördinator van het Kenniscentrum. Daarnaast engageren in eerste instantie de promotor-coördinator, maar ook de andere promotoren en onderzoekers zich om actief bij te dragen tot het Onderzoeksplatform Cultuur.

5. Beleidsadvies en bijkomende onderzoekopdrachten

Het Kenniscentrum is ook aanspreekbaar voor het formuleren van beleidsadviezen vanuit de eigen opgebouwde expertise. Het Kenniscentrum kan dus gevraagd worden om korte antwoorden te geven op concrete en gerichte beleidsrelevante onderzoeksvragen. Het gaat om adviesvragen waarvan het antwoord binnen de expertise en kennis van het Kenniscentrum valt. In tegenstelling tot in eerdere steunpunten/kenniscentrum voor beleidsrelevant cultuuronderzoek wordt geen vooraf gebudgetteerde ruimte voor korte termijn beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek voorzien.

We maken hierbij het onderscheid tussen het beantwoorden van kleine vragen voor beleidsadvies en extra meer uitgebreide onderzoekopdrachten. De eerste behoren tot het basistakenpakket van het Kenniscentrum. Het consortium zal ingaan op vragen voor beleidsadvies (bv. het aanleveren van cijfermateriaal of het aanleveren van inzichten of beleidsreflecties op basis van wetenschappelijke literatuur of eigen onderzoek ter voorbereiding van een parlementaire vraag, de regeerbijdrage, ...), zolang die duidelijk afgebakend zijn en beperkt zijn in scope en nodige tijdsinvestering. Vragen dienen steeds gerelateerd te zijn aan de onderzoeksthema's van KCO en/of de deskundigheid van de consortiumpartners. Dergelijke vragen kunnen zowel inhoudelijk als methodologisch van aard zijn. De coördinator filtert de vragen, in nauw overleg met de Afdeling Kennis en beleid - Team Kennisontwikkeling van het departement CJM, verdeelt ze onder de onderzoekers en geeft een geïntegreerd antwoord in de vorm van een korte nota.

Meer uitgebreide onderzoekstaken kunnen opgenomen worden mits extra financiering. Het extra ter beschikking gestelde budget dient daarbij in lijn te zijn met een realistische inschatting van de nodige onderzoekstijd en een hiermee corresponderende (loon)kost. Op specifieke vraag zal het KCO een dergelijke raming aanleveren via het contact met de Afdeling Kennis en beleid - Team Kennisontwikkeling van het departement CJM en/of via de stuurgroep. Bij bijkomende, substantiële onderzoekopdrachten dient steeds in rekening te worden gebracht dat KCO, noch de onderzoeksgroepen in het consortium, vrije onderzoekscapaciteit ter beschikking hebben. Een nieuwe, substantiële onderzoekopdracht zal dan steeds aanleiding geven tot een nieuwe aanwerving (voor beperkte duur) van een onderzoeker, onder de voorwaarden en procedures zoals gangbaar aan de deelnemende universiteiten. Vooralsnog werden geen extra onderzoekstaken gevraagd.